

ΜΑΘΗΜΑ: Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

ΤΑΞΗ: Α΄ Λυκείου Ημερήσιου και Εσπερινού ΓΕΛ

Κείμενο 1

Η γλώσσα σε καραντίνα

Το παρακάτω κείμενο υπογράφεται από τον Σάκη Ιωαννίδη. Έχει δημοσιευθεί στη στήλη «Κοινωνία» της ηλεκτρονικής εφημερίδας Η Καθημερινή στις 02.04.2020.

«Είμαστε ακόμη στην αρχή», «οι επόμενες μέρες είναι κρίσιμες», «ο αόρατος εχθρός», «κοινωνική απόσταση», «περιορισμός», «απομόνωση», «κρούσμα», «μέτρα», «καμπύλη», «καραντίνα», «θετικός», «αρνητικός» και, βέβαια, «μένουμε σπίτι».

Είναι μια σειρά λέξεων και φράσεων που επαναλαμβάνονται με ακρίβεια ρολογιού. Έχουν μπει στο καθημερινό μας λεξιλόγιο και ανακυκλώνονται στις επίσημες ανακοινώσεις, στις ενημερώσεις και στις – διαδικτυακές – συζητήσεις που έχουν, εκ των πραγμάτων, καταστήσει μονοθεματικές. Μοιάζει λες και η γλώσσα έχει μπει και η ίδια σε καραντίνα και δεν επιτρέπει τη χρήση διαφορετικού λεξιλογίου στον δημόσιο λόγο.

Συμβαίνει στη διάρκεια μεγάλων κρίσεων να φτωχαίνει το λεξιλόγιό μας και η συζήτηση να γίνεται μονοθεματική. Είναι μια παράπλευρη απώλεια, ένα αποτέλεσμα που υποδηλώνει την αμηχανία, την έκπληξη, την ανησυχία και τον φόβο απέναντι σε ένα άλλο, μεγάλο, κεντρικό θα λέγαμε γεγονός. Πριν από λίγο καιρό ήταν η οικονομική κρίση που μας έκανε να μιλάμε μόνο για «κρίση», «μέτρα», «κρίσιμες αποφάσεις», «κρίσιμες αξιολογήσεις» και όλα ήταν κρίσιμα. Τώρα ο κορωνοϊός, δικαιωματικά, προσβάλλει σφόδρα τα επίθετα, τα ρήματα και τα ουσιαστικά της γλώσσας και το θέμα της κάθε συζήτησης.

Οι Άγγλοι χρησιμοποιούν τη φράση «at a loss of words», για να υποδηλώσουν την αδυναμία της γλώσσας να εξηγήσει ή να περιγράψει μια κατάσταση. Εμείς θα λέγαμε «μου κόπηκε η μιλιά».

Η επανάληψη μπορεί να λειτουργήσει αμυντικά, με το σκεπτικό ότι είναι καλύτερο να χρησιμοποιείς «δοκιμασμένες» λέξεις που δεν αφήνουν περιθώρια για παρερμηνείες. Μπορεί, ωστόσο, να επιτείνει τη σύγχυση και δη¹ την ψυχολογική. Όταν δεν υπάρχουν διαβαθμίσεις σε αυτά που λέμε και περιγράφουμε, όταν όλα είναι μονίμως «κρίσιμα», όταν «είμαστε ακόμη στην αρχή» παρά το πόσο βαθιά έχουν αλλάξει η ζωή μας και ο τρόπος που σκεφτόμαστε, όταν προσπαθούμε να σώσουμε τις λέξεις «ηλικιωμένοι», «παππούδες και γιαγιάδες» από το να αποκτήσουν μια μόνιμη αρνητική χροιά, τότε πρέπει να προσέχουμε τι λέμε και πώς το λέμε. Η γλώσσα του πομπού φορτίζει τον δέκτη. Μπορεί, όμως, να γίνει φάρμακο πριν στάξει φαρμάκι.

---

¹ Και μάλιστα

B. Κείμενο 2

Μιχάλης Γκανάς (1944 –)

Κοιτάζει τα χέρια της

*Ο ποιητής και στιχουργός Μιχάλης Γκανάς στη συλλογή των σύντομων αφηγημάτων του με τον χαρακτηριστικό τίτλο **γυναικών μικρές και πολύ μικρές ιστορίες**, καταγράφει τη συμπεριφορά και τις σκέψεις γυναικών κάθε ηλικίας μέσα στον μικρόκοσμό τους.*

Κοιτάζει τα χέρια της. Πώς έγιναν έτσι; Πού βρέθηκαν τόσες φλέβες, τόσες ελιές και σημάδια, τόσες ρυτίδες στα χέρια της;

Εβδομήντα χρόνια τα κουβαλάει μαζί της και ποτέ δεν γύρισε να τα κοιτάξει. Ούτε τότε που ήταν χλωρά, ούτε που μέστωσαν, ούτε που μαράθηκαν, ώσπου ξεράθηκαν [...]

Κοιτάζει τα χέρια της σαν να τα βλέπει πρώτη φορά. Ξένα της φαίνονται, καθώς κάθονται άνεργα πάνω στη μαύρη ποδιά της, σαν προσφυγάκια. Έτσι της έρχεται να τα χαϊδέψει.

Και τι δεν τράβηξαν αυτά τα χεράκια, στα κρύα και στα λιοπύρια, στη φωτιά, στα νερά, στα χώματα, στα κάτουρα και στα σκατά. Πέντε χρόνια κατάκοιτη η πεθερά της, αλύχτησε ώσπου να της βγει η ψυχή.

Κοιτάζει πάλι τα χέρια της. Τι θα τα κάνει; Να τα κρύψει κάτω από την ποδιά της να μην τα βλέπει, να τα χώσει στην περούκα της διπλανής, που κοιμάται με το κεφάλι γουλί, να τα βάλει στις μάλλινες κάλτσες που της έφερε ο γιος της μόλις του 'πε ότι κρυώνει εδώ στο γηροκομείο που την έριξε η μοίρα της;

Τόσα χρόνια δεν γύρισε να τα κοιτάξει και τώρα δεν μπορεί να πάρει τα μάτια της από πάνω τους. Κι όταν δεν τα κοιτάει ή κάνει πως δεν τα κοιτάει, την κοιτάνε αυτά.

Άνεργα χέρια, τι περιμένεις, αφού δεν έχουν δουλειά κάθονται και κοιτάνε. Δεν είναι που κοιτάνε, άσ' τα να κοιτάνε, είναι που κοιτάνε σαν να θέλουνε κάτι. Ξέρει τι θέλουν: να τα χαϊδέψει.

Δεν θα τους κάνει τη χάρη. Ντρέπεται, γριά γυναίκα, να χαϊδεύεται στα καλά καθούμενα. Τα κοιτάζει κλεφτά και βλέπει μια σκουριά από καφέ στο δεξί. Σηκώνεται και πάει στο μπάνιο, πιάνει το μοσχοσάπουνο και πλένει τα χέρια της. Τα πλένει, τα ξαναπλένει, δεν λέει ν' αφήσει το σαπούνι, της αρέσει έτσι που γλιστρούν απαλά το ένα μέσα στο άλλο, «κοίτα», λέει, «που μ' έβαλαν να τα χαϊδέψω θέλοντας και μη, τα σκασμένα» και γελάει από μέσα της που δεν την κοιτάνε τώρα όπως πριν, χαμένα μέσα στους αφρούς και τα χάδια, σαν να 'χουν κλείσει τα μάτια, μην τους πάει σαπούνι και τα πάρουν τα δάκρυα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες επιπτώσεις έχουν για τη γλώσσα διάφορες κρίσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία και πού οφείλονται, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 («Η επανάληψη... πριν στάξει φαρμάκι») επαναλαμβάνεται ένα ρήμα και μια δευτερεύουσα πρόταση. Να τα εντοπίσεις (μονάδες 4) και να γράψεις τη νοηματική σχέση που εκφράζουν (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιεί κατά κύριο λόγο ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5); Να εξηγήσεις τη λειτουργικότητα αυτής της επιλογής ως προς απόδοση του προβληματισμού του κειμένου και τη διέγερση του ενδιαφέροντος του αποδέκτη του μηνύματος (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες σκέψεις, συναισθήματα και αναμνήσεις δημιουργούνται στην ηρωίδα του Κειμένου 2 για τους ρόλους που «υπηρέτησε» με συνέπεια σε όλη τη διάρκεια της ζωής της; Ποιες αντίστοιχα σκέψεις και συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση και γιατί (80-200 λέξεις);

Μονάδες 15